

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ В УЧНІВ ПТНЗ

Нові економічні умови в період переходу до ринкової економіки висувають вимоги до професійного навчання і виховання молодого покоління. Досвід економічно розвинутих країн переконує в тому, що в умовах ринкових структур і відносин у центр педагогічних зусиль все більше зміщуються завдання трудового виховання молоді. Система трудової підготовки є фундаментом для формування свідомого ставлення до реалізації теоретичних знань на практиці, усвідомленого вибору професії, виховання культури праці.

Поняття “культура праці” розглядається у професійній освіті як базова складова частина загальної культури особистості, різних професійних, соціальних і національних угруповань, особливостей суспільства в цілому [4, 509].

Культура праці робочого, спеціаліста складається із широкого спектру професійних знань, емоційного ставлення робочої людини до всього того, що пов'язано з умовами, процесом і результатом праці. До числа складових компонентів культури праці ми відносимо стійку мотивацію трудової діяльності, а також систему трудових дій, операцій процедур, доведених до правил, якими оволодів даний спеціаліст і які є оптимальними саме для нього. Культура праці учня ПТНЗ включає технологічну дисципліну, тобто чітке дотримання найраціональнішої технології виконання роботи і вимог до її якості; правильне використання навчально-технічної і виробничої документації; дотримання правил і норм виробничої естетики; бережливе ставлення до обладнання, матеріалів, енергії.

Однією з провідних цілей професійної школи в новій соціально-економічній ситуації є створення науково-педагогічних, методичних, матеріально-технічних умов для високого рівня професійної підготовки молодого покоління: готовності жити і працювати в сучасному динамічному і відкритому суспільстві. Сучасному працівникові необхідний такий рівень загальноосвітньої і професійної підготовки, який дозволив би йому швидко освоювати нову техніку, ефективно її використовувати і вдосконалювати.

Однак сьогодні ще часто можна наштовхнутися на недосконалість господарського механізму, відсталу організацію умов праці, інші недоліки в галузі культури, продуктивності праці.

Тут варто зауважити, що розвиток професійної освіти як соціального інституту зумовлений багатьма чинниками та умовами функціонування суспільства, серед яких одним з найважливіших є її взаємозв'язок з культурою. Адже саме культура фокусує систему ціннісних уявлень, які становлять основу особистісних орієнтирів суб'єкта, регулюють його діяльність, переводять людину в якісно інший спосіб буття – більш осмислений та упорядкований. Тому одним з основних принципів освітньої діяльності можна вважати принцип культуровідповідності, імперативно проголошений ще А.Дістервегом: “Навчай культуровідповідно!” Це означає відповідність навчання і виховання вимогам середовища і часу, формування особистості в контексті сучасної передової культури і науки, орієнтацію освіти на культурні цінності, опанування та збереження кращих світових, зокрема національних досягнень людства, прийняття соціокультурних норм суб'єктами навчально-виховного процесу, їх подальший розвиток.

Висока культура праці, саме формування культури праці є системоутворюючим, інтегративно-комунікативним компонентом всієї системи виховання і освіти в інформатизованому суспільстві. Без цього ні про яку стабільність не може бути мови. Бо саме культура праці як найвище втілення індивідуального і суспільного досвіду, організації і гармонізації життєвих відносин людей у базисній сфері їх життєдіяльності дозволяє своєчасно, в цивілізованих формах передбачити, запобігти і вирішити колізії, що виникають тут.

Виховання культури праці учня в ПТНЗ є одним з головних завдань і умов становлення особистості майбутнього робітника. Це питання повинно розглядатися як наслідок єдності розумового, морального, трудового, естетичного, фізичного виховання, як один із результатів комплексного підходу до навчання і виховання.

Високий рівень освіченості, загальної культури, вихованості робітника має прямий зв'язок з його прагненням до творчого, естетичного змісту своєї майбутньої праці. Озброєння учнів естетичними критеріями праці, активне використання їх в оцінній діяльності і робить працю інтелектуально і емоційно насиченою, сприяє формуванню і розвитку естетичних здібностей, виробленню навичок і потреб вносити елементи краси у власну працю. При такому підході по новому постає роль учителя.

Як відомо провідна роль у навчанні і вихованні учнів ПТНЗ належить майстрові виробничого навчання. Саме він поєднує в собі функції викладача, вихователя і наставника, вирішує основні завдання підготовки робітників, формує в своїх вихованців моральну, психологічну і практичну готовність до праці, любов до обраної професії. Майстер виробничого навчання не тільки дає своїм вихованцям знання та навички з обраної професії. Він впливає на них особистою поведінкою, способом життя, своїми моральними якостями. Його інтелект, культуру поведінки, професійну майстерність і громадську активність учні сприймають як своєрідний еталон. Від його творчої діяльності залежить успіх у вихованні та навчанні молодого покоління.

Як підкреслював П.П.Блонський, трудове навчання повинно допомогти виявити активність, самостійність, рухливість учня, перетворити думку в діло: "Дитина є активна істота, яка нудиться від ледарства, нерухомості та пасивного споглядання. Завдання вчителя – допомогти знайти матеріал для самостійних занять" [1, 78]. Такий матеріал учневі дає трудова школа, він допомагає дитині здобувати знання як елементи культури праці на основі самостійної, активної праці.

Учитель – це свого роду "інститут", крізь який проходить майже кожна дитина. Тому на сьогоднішній день гостро постає питання освітнього цензу учительства в ПТНЗ. Зокрема, це стосується майстрів виробничого навчання, серед яких дуже малий відсоток мають вищу педагогічну освіту. А в нових соціально-економічних умовах зростають вимоги до рівня культури й організації педагогічної праці майстра виробничого навчання, додержання ним гуманістичних принципів і норм професійної етики педагога, підвищення теоретичного рівня, професійної кваліфікації і педагогічної майстерності [2, 4].

Підготовка молодого покоління до участі в праці, формування морального ставлення до праці можуть здійснюватися лише в ході загального процесу морального виховання. В.О.Сухомлинський вважав, що "Праця лише тоді стає виховуючою силою, коли вона збагачує інтелектуальне життя, наповнює багатогранним змістом розумові, творчі інтереси, одухотворяє моральну цілісність і звеличує естетичну красу особистості і колективу" [3, 301].

З цього можна зробити висновок, що трудове виховання підростаючого покоління починається з прищеплення моральних уявлень про цінності життя, розвивається і закріплюється у формах власної праці. Таке розуміння видатним педагогом проблеми трудового виховання відкриває можливості нинішніх пошуків і дискусій з питань культури праці учнів ПТНЗ.

У полі зору виробничої естетики або естетики праці – завдання впорядкування предметного світу, його гармонізації, вилучення предметного хаосу, досягнення високої культури праці. Виникнення дизайну - проектування естетичного обличчя промислових виробів – є практичним втіленням вирішення даних завдань.

Творча діяльність дизайнерів на виробництві покликана забезпечити високу функціональність виробів у повній відповідності з суспільними потребами і соціальною орієнтацією на конкретну групу споживачів. При цьому необхідно враховувати економічну спроможність суспільства, мінімальну затрату матеріальних і трудових

ресурсів, раціональність технологічного забезпечення виробництва, естетичної якості матеріалів, які використовуються, та інших факторів, які в єдності здатні забезпечити ефективність і належну якість продукції.

В процесі створення виробів з високими споживчими якостями, необхідний тісний взаємозв'язок і взаємообумовленість економічних, технологічних і ергономічних аспектів. Враховуючи це, естетика праці висуває комплекс вимог під час аналізу виробничо-економічної проблематики. До нього входять вимоги соціального, функціонального, технологічного, техніко-економічного, ергономічного і естетичного порядку. При цьому спеціальні дисципліни природно не дублюються і не підмінюються, а використовуються лише в контексті аналізу споживчих властивостей виробу і всеможливих їхніх зв'язків з людиною в процесі виробництва, збуту і споживання. Важливим аспектом аналізу є розглядання даних взаємозв'язків у аспекті відповідності їхніх соціальних вимог і естетичних ідеалів суспільства.

До кола соціальних вимог естетики праці входить обов'язкова відповідність виробів суспільно-необхідним потребам. Реалізація даної вимоги пов'язана з комплексним формуванням нового соціально-ефективного екологічно-безпечного і одночасно емоційно-виробничого та предметно-побутового середовища. Додержання цих вимог забезпечує доцільність виробництва і збуту виробів, вчасний відгук виробника на запити населення.

У комплекс вимог до сучасного процесу виробництва, його організації естетика праці включає також напрацювання ергономіки: – науки, яка вивчає трудові процеси з метою створення оптимальних умов виробничої діяльності людини, її ефективності. Використовуючи знання психології, фізіології, анатомії, медицини і гігієни людини в зв'язку з її виробничою діяльністю, економіка дає обґрунтування поєднання умов праці і функцій, форм і конструкцій виробів специфічними ергономічними властивостями людини.

Предметом аналізу трудової діяльності майбутнього спеціаліста є також естетичні вимоги, додержання яких забезпечує високу культуру праці, надає їй не лише матеріальне, а й духовне наповнення. Естетичні переваги продуктів праці потребують перш за все відповідальності їхньої форми духовним орієнтирам суспільства і людини, які сконцентровані в суспільних і особистісних ідеалах.

У системі професійної підготовки учнівської молоді визначальною ланкою є навчально-виховний процес у навчальному закладі, оскільки тут починається свідомо трудова діяльність підлітка, навчальна праця, суспільно-продуктивна праця, технічна і наукова творчість.

За умов його правильної організації в учнів формується науковий світогляд, почуття суспільного обов'язку, активізується пізнавальна діяльність, виховується культура праці.

Можливості для розвитку особистості закладені в змісті і характері праці, її результатах. Порівняння компонентів виробничого процесу в різних галузях народного господарства та навчально-трудова діяльність учнів свідчить про принципову схожість структурних схем. Так, в обох процесах є предмети і засоби праці, технологія, організація, які в кінцевому підсумку завдяки трудовим функціям особистості забезпечують продукт праці.

Оволодіння прийомами роботи з конкретними знаряддями праці ставлять перед учнями конкретні вимоги, спонукають до набуття нових знань, умінь та навичок як елементів культури праці, до розвитку здібностей і відповідних творчих якостей особистості.

Виховання культури праці – це насамперед засвоєння знань, які переходили б у гнучкі уміння, раціональні способи, щоб навчальний результат уроку поєднувався з розвитком пізнавальних здібностей учнів; це гуманізація взаємовідносин у колективі; застосування трудової роботи, поопераційні контрольні оцінки як обов'язкова умова повноцінності навчання. Адже будь-який контроль тісно пов'язаний із оцінкою, оскільки в процесі контролю над виконанням трудового завдання не лише визначається ступінь правильності дій і результатів, а й висловлюються оцінні судження щодо якості роботи.

Таким чином, щоб ефективно виховувати елементи культури праці учнів ПТНЗ, майстер повинен опановувати на творчому рівні нові методики, досягти взаємозв'язку навчального, розвиваючого й мотиваційного компонентів навчальної діяльності, стверджувати гуманні стосунки в групі, активно використовувати форми співробітництва з учнями. Для цього в процесі підготовки до уроків виробничого навчання потрібно не лише орієнтуватися на його зміст, а й водночас продумувати, як це зробити з найбільшою користю для розвитку творчої особистості учня, позитивного ставлення його до навчання та вміння вчитися. Це створює найкращі передумови для розвитку пізнавальних інтересів і потреб, виховує елементи культури праці.

Література:

1. Блонський П.П. Трудовая школа. - М., 1919. – ч.2.
2. Педагогічна книга майстра виробничого навчання// За ред. Н.Г. Ничкало. - К.: Вища школа, 1994.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. т.4. – К.: Рад.школа, 1976.
4. Енциклопедія професійного образования. В 3-х т. Т.1.- М.: РАО АПО, 1998. – 598 с.